संस्कृतवर्षस्मृतिग्रन्थमाला
अप्रकाशितपाण्डुलिपिग्रन्थप्रकाशनम् - ८
प्रधानसम्पादकः - वेम्पटि कुटुम्बशास्त्री

वराहमिहिरकृता

बृहत्संहिता

कुमारसुत-भास्करयोगि-कृतया
उत्पलपरिमलाख्यया व्याख्यया संवलिता

सम्पादकः
के. वी. शर्मा

राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्
मानितविश्वविद्यालयः
नवदेहली

Samskrita Varsha Smriti Grantha Mala
Unpublished Manuscript Publication - 9
General Editor - Vempaty Kutumba Sastry

BṚHAT SAṀHITĀ
Of
VARĀHAMIHIRA

With the Commentary of
Utpalapatimala of Yogīśvara
PART-I

Critically edited
By
Dr. K.V. Sarma

RASHTRIYA SANSKRIT SANSTHAN
(Deemed University)
New Delhi

	अध्यायनाम	पृष्ठम्
	3. आदित्यचाराध्यायः	
1.	अयनक्रमः	64
2.	अर्कचारफलम्	66
	4. चन्द्रचाराध्यायः	
1.	चन्द्रस्य सितासितवृद्धिह्रासः	77
2.	चन्द्रचारफलम्	80
3.	इन्दुरूपफलम्	84
	5. राहुचाराध्यायः	
1.	राहोः ग्रहत्वविचारः	94
2.	सूर्यचन्द्रग्रहणयोर्युक्तिः	98
3.	पर्वणां सप्तदेवतानां फलम्	104
4.	ग्रहणदर्शनफलम्	106
5.	ग्रहाणां ग्रहणदृष्टिफ्लम्	120
6.	ग्रहणानां मासफलम्	124
7.	ग्रहणमोक्षलक्षणं फलानि च	129
	6. भौमचाराध्यायः	
1.	भौमस्य पञ्चवक्त्राणि	142
	7. बुधचाराध्यायः	
1.	बुधोदयस्वरूपम्	148
2.	बुधस्य ऋक्षचारादिफलम्	149
3.	बुधस्य सप्तगतयः	151
	8. बृहस्पतिचाराध्यायः	
1.	बार्हस्पत्याब्दानां संज्ञाक्रमः	156

एवं सम्यगधिगतज्योतिर्ज्ञानः पङ्क्तिपावन इत्याह –

ग्रन्थतश्चार्थतश्चैतत्[1] कृत्स्नं[2] जानाति यो द्विजः ।
अग्रभुक् स भवेच्छ्राद्धे पूजितः पङ्क्तिपावनः ।। १३ ।।

एवमधिकारिभिः द्विजैः ज्योतिःशास्त्रम् अध्येतव्यमिति विधाय अथातिक्रान्तनिषेधैः अनधिकारिभिरपि अधीतमिदं सकललोकसत्काराय भवति, किं पुनः अधिकारिभिरिति एतदर्थमर्थवादमाह –

म्लेच्छा हि यवनास्तेषु सम्यक् शास्त्रमिदं स्थितम् ।
ऋषिवत् तेऽपि पूज्यन्ते किं पुनर्दैवविद् द्विजः ।। १४ ।।

[1]सम्यक् ससम्प्रदायम् । [2]तदुक्तम्–

यद् दानवेन्द्राय मयाय सूर्यः शास्त्रं ददौ संप्रणताय पूर्वम् ।
विष्णोर्वसिष्ठश्च महर्षिमुख्यो ज्ञानामृतं यत् परमाससाद ।। 1 ।।
पराशरश्चाप्यधिगम्य सोमाद् गुह्यं सुराणां परमाद्भुतं यत् ।
प्रकाशयाञ्चक्रुरथ क्रमेण महर्द्धिमन्तो यवनेषु तत्तत् ।। 2 ।।

इति । तेषां च ऐहिकसंमानमात्रं न पुनः 'न सांवत्सरपाठी च नरकेषूपपद्यते ।' इत्यादिफलम् । एषां च निषिद्धानुष्ठानेन[3] [4]नरकपातस्य सिद्धत्वात् ।। १४ ।।

---

13. 1. B. श्चैनं (B5 श्चेदं)
    2. A3. सम्यक् for कृत्स्नं

14. 1. A1, B. om. स ;
       B. सत्संप्रदायम् (B.5 यः ।)
    2. B. एतदुक्तम्
    3. A2. om. न
    4. A2. निरय for नरकं

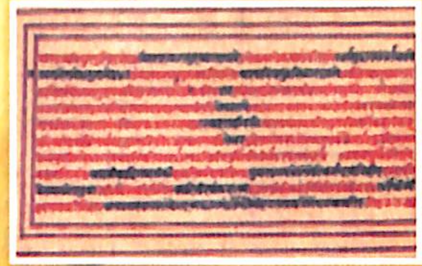

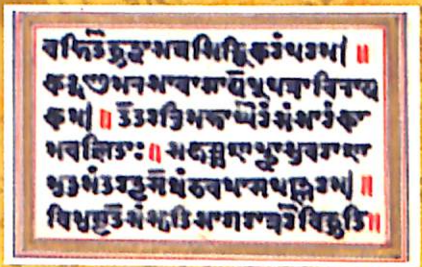

योऽनूचानः स नो महान्।

राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्

Rashtriya Sanskrit Sansthan
56-57, Institutional Area, Janakpuri,
New Delhi 110 058